

► Economie

DSO / Strategie, Externe betrekkingen, Portfoliomanagement en Onderzoek

SEPO verbindt en adviseert met portefeuille overstijgende blik over de beleidsthema's van DSO. Het team Onderzoek verzamelt en ontsluit de benodigde informatie en kennis, monitort relevante ontwikkelingen, evalueert beleidsmaatregelen en adviseert hierover voor de DSO-vakgebieden.

Maart 2022

Toerisme 2020

Aantal toeristen ten opzichte van 2019 sterk gedaald

Inleiding

Toerisme is één van de speerpunten in het Haagse werkgelegenheidsbeleid en een belangrijke wereldwijde groeimarkt. De toenemende welvaart en de opkomst van prijsvechters maken reizen voor een steeds grotere groep consumenten bereikbaar en dat leidt tot een groei in bestedingen en werkgelegenheid. Toerisme is wereldwijd goed voor 10% van het BBP. De United Nations World Tourism Organisation (UNWTO) voorspelde in 2019 nog dat het wereldwijd aantal reizigers de komende jaren verder zou toenemen.

De wereldwijde uitbraak van het coronavirus (COVID-19) heeft echter de wereld in 2020 tot stilstand gebracht. De toeristische sector is één van de zwaarst getroffen economische sectoren. Activiteiten op plekken, waar mensen samen komen, lagen onder

een vergrootglas; attractieparken, musea en horecaondernemingen werden tijdelijk gesloten en evenementen geannuleerd. Dat betekende ook dat de reisbereidheid in verschillende delen van de wereld snel kromp. Het aantal bezoekers en toeristische bestedingen zijn dan ook in 2020 (en 2021) drastisch gedaald.

Toeristen zorgen voor directe bestedingen en werkgelegenheid in winkels, attracties, horeca etc. en voor indirecte inkomsten en werkgelegenheid bij toeleveranciers en dienstverleners. Het is een sector die continu in beweging is en snel verandert. Om de ontwikkelingen goed te kunnen volgen, wordt jaarlijks een monitor opgesteld. De Monitor Toerisme 2020 brengt het aanbod, de bezoekersaantallen en het belang van de sector voor de lokale economie en werkgelegenheid in beeld voor de periode 2016 t/m 2020. Deze Kenniswijzer geeft een samenvatting van de belangrijkste uitkomsten.

Toeristische gebieden in Den Haag

Den Haag heeft meerdere toeristische gebieden. Het Centrum, Scheveningen, de Internationale Zone en Kijkduin zijn toeristisch de belangrijkste. Naast deze toeristische kerngebieden zijn er ook

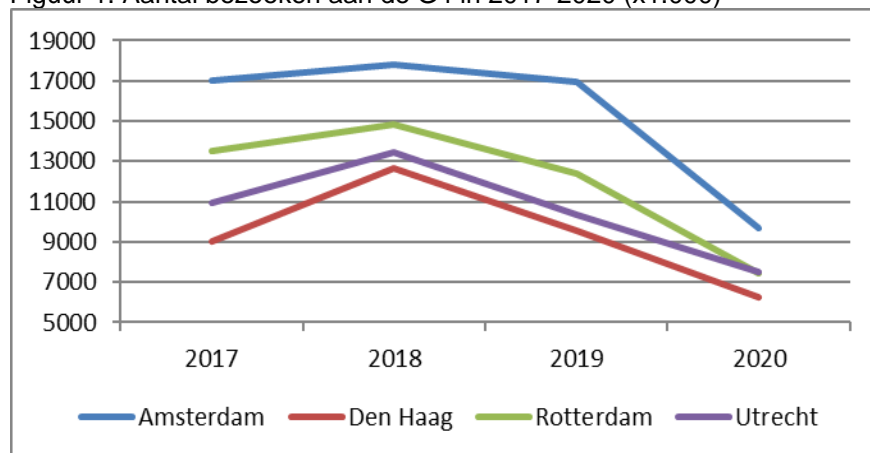
gebieden die steeds meer toeristische aantrekkingskracht krijgen onder specifieke doelgroepen, zoals bijvoorbeeld de Binckhorst.

Toeristisch bezoek

Het aantal bezoekers wordt jaarlijks gemeten met behulp van het onderzoek Toeristisch Bezoek aan Steden (TBAS).

Den Haag is in 2020 6,3 miljoen keer bezocht door Nederlanders met een toeristisch motief. De andere grote steden werden vaker bezocht. Alle grote steden laten als gevolg van de coronacrisis een sterke daling ten opzichte van 2019 zien. De daling in Den Haag is kleiner dan in Amsterdam en Rotterdam, maar iets groter dan in Utrecht.

Figuur 1. Aantal bezoeken aan de G4 in 2017-2020 (x1.000)

Bron: Toeristisch Bezoek aan Steden (TBAS)

Ook ten opzichte van 2017 is het aantal bezoeken in alle grote steden gedaald. De verschillen zijn kleiner geworden (zie figuur 1).

Het centrum van Den Haag trekt de meeste bezoekers.

De gemiddelde bezoekfrequentie van Nederlandse (toeristische) steden varieerde in 2020 van 2,2 (Leeuwarden) tot 4,4 (Schiedam). Den Haag scoort met een bezoekfrequentie van 3,0 het laagst van de G4 steden. Rotterdam, Amsterdam en Utrecht hebben een gemiddelde bezoekfrequentie van resp. 3,9, 3,8 en 3,6. Opmerkelijk is dat de frequentie nauwelijks verschilt ten opzichte van 2019 (was in Den Haag ook 3,0).

In 2020 is een bezoek aan het strand/boulevard voor 30% van de bezoekers de belangrijkste reden voor het bezoek aan Den Haag (in 2019 was dit 16%). Dit maakt strandbezoek in Den Haag het belangrijkste bezoekmotief. De goede zomer van 2020 heeft daaraan zeker bijgedragen.

Landelijk gezien is winkelen voor plezier nog steeds het belangrijkste bezoekmotief om naar een stad te komen, maar het belang ervan neemt de laatste jaren af, ook in Den Haag. Gemiddeld komt 25% van de bezoekers primair naar een stad om te winkelen, maar de verschillen tussen steden zijn groot. Het percentage varieert van 10% in Den Haag tot 62% in Lelystad. Door het uitgebreide en gevarieerde vrijetijdsaanbod in de G4 steden is het belang van winkelen voor plezier normaliter lager dan bij andere Nederlandse steden. Tegelijkertijd is museumbezoek steeds vaker de primaire reden om een stad te bezoeken. Echter niet in 2020. Door de coronamaatregelen waren musea, theaters en attractieparken maar beperkt open en ontbraken de meeste evenementen. Daarentegen kwam men vaker dan voorgaande jaren naar de stad voor een stadswandeling of fietstocht.

Landelijk gezien komen de meeste bezoekers van Nederlandse steden met de auto (69%), gevolgd door de trein (18%). In Den Haag is dat ook het geval (68% met de auto en 17% met de trein), evenals in Rotterdam. Amsterdam en Utrecht wijken van dit patroon af. Daar komen meer bezoekers met de trein naar toe dan met de auto. Ten opzichte van 2019 zijn wel meer bezoekers naar Den Haag met de auto gekomen en minder met de trein (was resp. 61% en 25%).

Naar Den Haag komen vooral veel stellen zonder kinderen (49%) en alleenstaanden (26%). Bij 20% van bezoekers betreft het een gezin met jonge kinderen (jongste kind jonger dan 13 jaar) en in 6% van de gevallen een gezin met oudere kinderen (jongste kind 13 t/m 17 jaar). Ten opzichte van 2019 is het aandeel gezinnen iets toegenomen (van 21% naar 26%) en het aandeel alleenstaanden iets afgenomen (van 33% naar 26%).

In 2020 werd landelijk gezien gemiddeld € 53,30 per bezoek uitgegeven. Van dit bedrag werd 43% uitgegeven in winkels, 36% in horeca gelegenheden, 10% aan entreegelden voor musea, theaters en attracties en 11% aan overige zaken. Den Haag bevindt zich met € 41,70 per bezoek in de middenmoot van Nederlandse steden. Ter vergelijking: in Maastricht zijn de gemiddelde bestedingen per bezoek het hoogst (€ 90,70) en in Schiedam het laagst (€ 22,70).

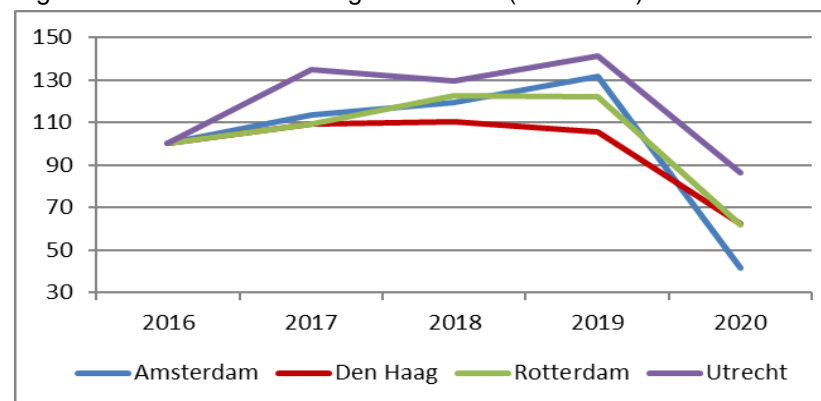
De gemiddelde besteding hangt samen met het bezoekmotief. Volgens het TBAS neemt de gemiddelde besteding toe als het percentage voor winkelen voor plezier als bezoekmotief toeneemt. Strandbezoek zorgt juist voor lagere gemiddelde besteding. Dit

verklaart de lagere bestedingen in Den Haag ten opzichte van de andere G4 steden.

Verblijfsbezoek

Het aantal gasten dat in Den Haag (ten minste één nacht) verblijft is in 2020 ten opzichte van 2019 met 50% gedaald. De krimp is vergelijkbaar met Rotterdam. In Amsterdam was de daling groter en in Utrecht iets kleiner. De krimp wordt vooral veroorzaakt door de sterke daling van het aantal buitenlandse gasten die door de coronacrisis niet naar Nederland konden komen.

Figuur 2. Aantal overnachtingen in de G4 (2016=100)

Bron: CBS

Den Haag ontvangt traditioneel vooral bezoekers uit Duitsland, België en het Verenigd Koninkrijk, de zogenoemde 'dichtbij landen'. Het zijn bezoekers uit Europa die in de meeste gevallen al meerdere keren in Nederland zijn geweest. Deze groep gasten is met uitzondering van de Britten in de periode 2016-2019 flink gegroeid. De VS is met 42.000 bezoekers in 2019 ook een

belangrijk doelland voor Den Haag buiten Europa. De Amerikaanse bezoekers zijn met name geïnteresseerd in het culturele aanbod (Escher, Vermeer en Mondriaan).

Bestedingen

De directe economische waarde van het nationaal toeristisch bezoek aan Den Haag bedraagt naar schatting € 254,8 miljoen en die van het internationaal verblijfsbezoek € 66,9 miljoen. Samen is dat € 321,7 miljoen. Ten opzichte van 2019 zijn de bestedingen met 48% gedaald. Toen werd naar schatting in totaal € 621,5 miljoen uitgegeven.

Attracties

In de top 50 van meest bezochte Nederlandse attracties, dieren-tuinen en musea staan vier aanbieders uit Den Haag: De Uithof, Madurodam, het Mauritshuis en het Kunstmuseum Den Haag/ Fotomuseum. Door de coronacrisis waren attracties een groot deel van het jaar gesloten en heeft het NBTC geen overzicht voor 2020 gepubliceerd.

Kunst en cultuur

De culturele sector is zwaar geraakt door de coronacrisis. De bezoekersaantallen van de grotere musea lagen in 2020 veel lager dan in voorgaande jaren (50-70%).

De theaters hebben nog meer last gehad van de coronacrisis. De bezoekersaantallen van de grootste theaters daalden met 70-80% ten opzichte van 2019. Een nieuw verschijnsel zijn online voorstellingen. Zo trok het Paard in 2020 ca.19.300 deelnemers aan met concerten die live gestreamd werden.

Evenementen

Veel evenementen zijn in 2020 niet doorgegaan. De CPC-loop is een van de weinige evenementen die nog wel heeft plaatsgevonden.

Zakelijke bezoeken

Congressen zorgen voor een grote economische spin-off voor Den Haag. Hoewel de belangrijkste reden van bezoek voor congresbezoekers aan werk gerelateerd is, maken congresbezoekers ook gebruik van vrijetijdsvoorzieningen. Congresbezoekers besteden relatief veel geld in de stad, wat een impuls geeft aan de Haagse economie en werkgelegenheid.

De belangrijkste congressen vinden in het voor- en najaar plaats. Door de coronacrisis konden er vanaf maart 2020 geen groot-schalige bijeenkomsten meer plaatsvinden. Er vonden slechts 18 congressen plaats (tegenover 113 in 2019). Er zijn wel diverse online congressen georganiseerd, maar deze zijn buiten beschouwing gelaten wegens de geringe impact voor de lokale economie.

Effecten van toerisme

Toeristen brengen normaliter veel geld naar de stad en zorgen met hun bestedingen voor omzet en werkgelegenheid bij onder andere Haagse winkels, attracties, horeca en hotels. Naast deze bestedingen zorgen toeristen ook indirect voor omzet en werkgelegenheid bij alle toeleveranciers en verleners van diensten als transport, accountancy, catering, bouw en installatie, et cetera. Daarmee zijn veel Haagse bedrijven direct of indirect (deels) afhankelijk van toeristen.

De totale werkgelegenheid in Den Haag is in de periode 2016-2020 met 9% gegroeid.¹ Het aantal banen dat met toerisme te maken heeft, groeide iets minder sterk, namelijk met 8%. Maar er zijn grote verschillen tussen branches. Zo groeiden 'Eet- en drinkgelegenheden' en 'Logiesverstrekking' respectievelijk met 11% en 27%. Ook het aantal banen bij 'Sport & recreatie' groeide met 14% en 'Kunst', waaronder theaters en uitvoerende kunsten vallen, met 16%. Alleen het aantal banen bij de branches 'Detailhandel' en 'Musea, culturele uitleencentra en openbare archieven' bleven achter met 3% groei.

Uit het onderzoek *Toerisme, werk(t) voor de stad* (Bureau voor Economische Argumentatie, 2020) blijkt dat het directe werkgelegenheidseffect van de bestedingen in de vrijetijdssector circa 24.550 arbeidsjaren bedraagt en de indirecte werkgelegenheid (toeleveranciers) wordt geschat op circa 2.790 arbeidsjaren. Dit betekent dat zo'n 12% van de Haagse werkgelegenheid direct of indirect voortkomt uit toerisme als gevolg van verschillende activiteiten van bezoekers en bewoners.

Door het NBTC is begin 2020 een groot internationaal onderzoek uitgevoerd naar de perceptie door burgers van de impact van toerisme op hun leefomgeving. Daaruit blijkt dat inwoners van grote steden aanzienlijk meer overlast van toerisme ervaren dan andere Nederlanders maar dat ze in het algemeen toch positief staan tegenover de voordelen die toerisme voor de stad en de leefomgeving brengt. Een meerderheid van de respondenten is het

er mee eens dat toerisme rijkdom, banen, nieuwe vrijetijdsactiviteiten en culturele uitwisselingsmogelijkheden creëert en bestaande basisdiensten verbetert.

De Monitor Toerisme 2020 is op te vragen bij SEPO (zie colofon).

---

¹ Omdat de peildatum 1 januari is, zijn in deze cijfers komen de effecten van de corona-crisis nog niet tot uiting. In de loop van 2020 zijn banen verloren gegaan.

Meer informatie in Den Haag in Cijfers

Meer informatie, feiten en cijfers, en rapportages over Den Haag zijn te vinden via Den Haag in Cijfers. Cijfers op buurt- wijk- en stadsdeelniveau zijn ook in verschillende presentatievormen (tabellen, grafieken, kaarten) te raadplegen op internet via Den Haag in Cijfers, dé bron voor statistische informatie over de gemeente Den Haag.

Den Haag in Cijfers is te raadplegen via www.denhaag.incijfers.nl.

COLOFON

Uitgave

Gemeente Den Haag
DSO / SEPO - Onderzoek
Maart 2022

Inlichtingen

DSO / SEPO - Onderzoek
Henk van Andel (070 – 35 335565 / henk.vanandel@denhaag.nl)

De dienst Stedelijke Ontwikkeling aanvaardt geen enkele aansprakelijkheid inzake het gebruik en toepassing van de gepresenteerde gegevens. Afwijkingen in absolute aantallen en percentages kunnen veroorzaakt worden door afrondingen. Bij gebruik van cijfers is bronvermelding verplicht.